

במדבר ב

רשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתו ואבירם ומאתיים וחמשים איש עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם".

ומהחילוקים שביניהם: בתנחומא נאמר רק שנענשו יחד – „אבדו עמו במחלוקתו" (וע"ז מביא הרא"י מהפסוק „ותפתח הארץ את פי" ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אשר להם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש", שמדבר רק בהעונש): בפרש"י מוסיף „(לקו מהם כו') שנמשכו עמהם במחלוקתם", היינו שה- „רשע" משך את „שכנו" גם למעשה העבירה (ולכן השמיט הרא"י שבתנחומא מן הכתוב „ותפתח הארץ את פי גו'"); ו- במדבר רבה מוסיף עוד יותר, ש„היו כולם בעלי מחלוקת . . אף הם היו בעלי מריבה"11.

(7) הכרחו של רש"י לפרש זה בפסוק זה (ג, כט) – אף שאין דרכו להעתיק דרשות רז"ל – י"ל, ש- הוא מפני הלשון „משפחות בני קהת", ולא „משפחות קהת" כמו שנאמר „משפחות הגרשוני" (ג, כג), ו- „משפחות מררי . . יתרו" (ג, לג), דמשמע שישנו ענין (בלתי רצוי) בהם שבגללו אינו רוצה לייחסם לקהת עצמו (וע"ז פרש"י ויחי מט, ו) – ראה באר בשדה על פרש"י כאן. וראה בעוד מפרשי רש"י (גו"א. באר מים חיים (לאחי מהר"ל). מלאכת ה- קודש. ועוד) פירושים אחרים בהכרחו של רש"י, ולכאורה אינם ע"ד הפשט. ואכ"מ.

(8) וראה הערה 11.

(9) ובפרש"י ר"פ קרח ד"ה דתו ואבירם מסיים „נשתתפו עם קרח במחלוקתו". ולהעיר דשם מתחיל פירושו עה"פ „פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא".

(10) ואינו מביא הפסוק שבתנחומא שבו נאמר העונש.

(11) תוכן הפירוש נמצא גם במדבר"ר קרח

א. אודות סמיכות „דגל מחנה ראובן" (שחנו „תימנה"1) לבני קהת (שחנו „על ירך המשכן תימנה"2) אמרו חז"ל, והובא בפרש"י עה"ת, „אוי לרשע ואוי לשכנו".

בפירושו של מאמר זה „אוי לרשע כו'" בנוגע לענינו מצינו כמה אופנים ומהם:

בתנחומא איתא: „ומן הדרום בני קהת וסמוכין להם ראובן ושמעון וגד מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו אלו שלשת השבטים שהיו שכנים לקרח. ו- עדתו בדרום אבדו עמו במחלוקתו ש- נאמר ותפתח הארץ את פי" ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אשר להם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש".

במדבר רבה: „ג' של דרום, שהיו לבעלי מחלוקת סמוכין, אבדו עמהם ועליהם נאמר אוי לרשע אוי לשכנו ומי היו בעלי מחלוקת קרח בן יצהר בן קהת ולפי שהיו סמוכים להם ראובן ושמעון וגד היו כולם בעלי מחלוקת שכן הוא אומר ויקח קרח בן יצהר וגו' וכן בני גד ובני שמעון אף הם היו בעלי מריבה".

ובפרש"י עה"ת (עה"פ2, משפחות בני קהת יחנו גו' תימנה") כתב: „וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה, אוי ל-

(1) פרשתנו ב, י.

(2) שם ג, כט.

(3) פרשתנו יב (ותנחומא באבער יג). ועד"ז

בילקוט כאן רמז תרפו.

(4) קרח טז, לב.

(5) פרשתנו – פ"ג, יב.

(6) קרח טז, א.

ב. גם יש להבין כמה דיוקים ושינויים בלשון רש"י:

(א) „וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה“, ולא פירט שבדגל זה כלולים גם השבטים שמעון וגד, כבתנחומא ובמדבר רבה.

[ולכאורה, מה שדייק רש"י בלשונו „דגל ראובן“ – ולא „דגל מחנה ראובן“ (כלשון הכתוב, וכלשונו בפירושו של לאח"ז המובא בסמוך – „דגל מחנה יהודה“) – כי כוונתו רק לשבט ראובן לחוד, ולא לשבטים שהיו „חונים עליו“].

והתמי' גדולה יותר: בהמשך הענין, עה"פ¹² „משה ואהרן ובניו“, פרש"י „ו-סמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכניו של משה שהיו עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה“ (ו-מקורו בתנחומא ובמדבר רבה שם)¹³ – הרי שכאן גבי „טוב לצדיק“ הביא רש"י גם את יששכר וזבולון, ומה טעם שינה רש"י גבי „אוי לרשע כו“ וכתב רק „דגל ראובן“ ותו לא? ולכאורה י"ל ש-זהו לפי שלא מצינו (בפשוטו של מקרא) שגד ושמעון נמשכו עמו במחלוקת, וצריך להבין הטעם דחילוק זה. וכן – מהי סברת החילוק בין המדרשים ורש"י דרך שבט ראובן נמשך במחלוקת, או שהשכינות דקרח פעלה גם על שבט שמעון ושבט גד?

(ב) בתנחומא ובמדבר"ר לא פירשו מי

הם משבט ראובן שנאבדו עם קרח ו-עדתו, ואילו רש"י מפרט „דתן ואבירם ומאתיים וחמשים איש“ (ש(רובם) הם מ-שבט ראובן¹⁴).

ג. ויש לבאר זה בהקדם, שבענין פעולת השכינות – השפעת אדם על שכנו – מצינו כמה אופנים:

(א) פעולת השכן היא בענין חיצוני לגמרי, כגון שהשכר של צדיק נמשך גם לשכינו, וכן להיפך, שהעונש שעל ה-רשע נמשך גם על שכניו¹⁵. וכפשוטו לשון הגמרא (בסוף מס' סוכה¹⁶) דקנסו לכל המשמר כולו בגלל „מרים בת בלגה שהמירה דתה“ [אע"פ שלכאורה וכי בגללה „קנסינו לכולה משמרה“, אלא] משום „אוי לרשע אוי לשכניו“¹⁷.

(ב) פעולת השכן היא פעולה פנימית, כלומר, שהוא משנה את אופן הנהגתו של שכנו¹⁸, ועד שמשנה גם את מהותו¹⁹.

(ג) שכינות אינה הסיבה לזה ש(טוב לצדיק) טוב לשכנו²⁰ (או להיפך – „אוי לרשע) אוי לשכנו“), אלא הוא סימן על מהותו של השכן (שזה שהם שכנים מורה ששניהם שייכים זל"ז במהותם וגדרם וכיו"ב), ופעולת השכינות היא שמגלה ומציאה תכונה זו (של השכן) מן ההעלם והכח אל הגילוי והפועל.

ד. ויש לומר המקור לשלשה אופנים

(14) פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן ואבירם.

(15) ראה רש"י לך יג, ה. שם, יד. שם יד, יב.

בשלח טז, כח (מ"ב) צב, א. וראה פרש"י שם ד"ה

בהד"י. אבל ראה רש"י וירא ט, יז, שם, יט.

(16) נז, ב.

(17) ראה ר"ח זח"ג קכב, ב. וראה ברכות נח, ריש

ע"א ועירובין יח, סע"ב ובפרש"י. ועוד.

(18) ראה זח"א פד, סע"א ואילך.

(19) וראה בארוכה ע"ד ב' האופנים – לקו"ש

ח"ט ע' 62 ואילך.

(פ"ה, ה). תנחומא שם ד (ות"ב שם ח). יל"ש שם רמז תשנ – ובכולם מסיים רק „לקו (עמו) ואבדו מן העולם“. אבל לכאורה נראה, שמקור הדרשה ב-מקומות אלה הוא במקום א' ונעתק ממנו להשאר.

(12) שם, לח.

(13) ועד"ז הוא במדרשים בפ' קרח (הג"ל הערה

(11).

עובי הכותל ונראה משני צדדים²⁶ – שאכן זו יש עלי' חיוב לחלוץ את כולה (גם הצד שלא נראה בו הנגע)²⁷.

(ב) יש מפרשים²⁸, שהדין ד"חולץ את כולו" הוא לא רק באבן שבזוית הבית (שנראית משני הצדדים), אלא בכל חלקי הכותל (שכנגד הנגע בצד השני) המפסיק בין שני הבתים, וזוהי כוונת המשנה ד"כותל²⁹ מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה" – "שניהם חול-צין" (משום "אוי לרשע אוי לשכיניו")³⁰, שגם חבירו חייב לחלוץ האבנים שבחלק שלו (נגד הנגע)³¹.

ויש לומר, שג' דינים (ושיטות) אלו הם בהתאם לג' האופנים הנ"ל בפעולת השכנות ("אוי לרשע אוי לשכיניו"):

לאופן הא' פעולת השכן היא פעולה חיצונית בלבד, ולכן אינו פועל על הכותל (ביתו) של השכן, אלא רק מחייב את השכן שיטפל עמו בחליצת האבנים.

לאופן הב', "אוי לרשע אוי לשכיניו" הוא השפעה חזקה (פנימית) יותר, ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזוית הבית,

אלה, במקור הענין ד"אוי לרשע אוי ל-שכיניו" בהלכה – בדיני נגעי בתים, וז"ל התו"כ³²: "וחלצו מלמד ששניהם חולצים, מיכן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו, שניהם חולצים שניהם קוצעין שניהם מביאים את האבנים" (ועד"ו הוא כמשנה נגעים³³).

ובגדרו של דין זה ישנם ג' פירושים:

(א) "אם כותל מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה בעל הבית אחר צריך להטפל עמו דכתיב ו-חלצו את האבנים לשון רבים כו"³⁴. שלפי פירוש זה, לא חל חיוב זה על החפצא (הכותל) של השכן, אלא זהו דין בטיפול הגברא, דשכנו של הרשע, צריך להטפל עמו" בחליצת האבנים ובקצוע והבאת האבנים של הרשע.

(ב) הא ד"שניהם חולצים" היינו שה-חיוב דחליצת האבן חל גם על חלק ה-אבן של השכן (שלא נראה בו הנגע).

ובזה גופא – שני פירושים:

(א) שיטת רש"י (בסוף מס' סוכה³⁵) – שהדין (שבתו"כ) ד"שניהן חולצין" (מפני "אוי לרשע ואוי לשכיניו") הוא (רק) "באבן שבמקצוע", וכמו שפרש"י במ"א³⁶ בפירוש דברי המשנה (דמס' נגעים³⁷) "אבן שבזוית כשהוא³⁸ חולץ חולץ את כולו", "אבן המנוגעת שבזוית שנראה בבית זה ובבית זה שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל

26 ראה גם ערוך לנר סוכה שם.

27 ולפי"ז צ"ל שהחידוש במשנה זו דפי"ג הוא בעיקר במ"ש, ובזמן שהוא נותן כו' ומניח את של חבירו נמצא חומר כו". ראה חסדי דוד לתוספתא נגעים פ"ז, ח (י). וראה משנה אחרונה שבהערה הבאה.

28 משנה אחרונה לנגעים פ"ב ופי"ג שם, ע"פ

הרע"ב והר"ש למשנה נגעים פ"ג שם.

29 ל' הרע"ב בפ"ב שם.

30 וראה אבות ד"ר רפ"ט. ע"ש (וראה שם

כמה נוסחאות. ואכ"מ).

31 ולכאורה כן משמע מפשטות לשון הרמב"ם בפיהמ"ש נגעים פ"ב שם ומדבריו בהל' טומאת צרעת (פס"ו ה"ד). וכן יש לפרש בפ"י רבינו הלל לתו"כ מצורע שם, מ. וראה ביאורי הגר"א למשנה נגעים פ"ג שם. ואכ"מ.

20 מצורע יד, מ.

21 פ"ב מ"ו.

22 רע"ב למשנה שם. ועד"ו הוא בר"ש שם.

ק"א לתרי"ב שם.

23 חולין קכח, ב.

24 פ"ג, ב. וכ"ה בתו"כ מצורע יד, מה.

25 כן הובא בחולין שם. ובמשנה בשינוי לשון

„לכך לקו מהם דתן ואבירם כו' עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם“³⁴ שהם שני ענינים – (א) שנענשו עמהם (לקו), (ב) ונמשכו עמהם במחלוקת [שלפ"ז הול"ל בסדר הפוך, „שנמשכו עמהם במחלוקתם . . ולכך לקו“³⁵] – אלא היינו הר, ש„לקו“ בכך „שנמשכו עמהם במחלוקתם“.

ועפ"ז מבואר עוד שינוי לשון בפ-רש"י מלשון התנחומא, שבתנחומא הל-שון „אבדו עמו במחלוקתו“, ורש"י משנה וכותב „שנמשכו עמהם במחלוקתם“ (לשון רבים) – דיש לומר³⁶, שבתנחומא ההדגשה שהשכנים רק נגררו אחרי קרח, ולכן מדגיש שזוהי רק „מחלוקתו“ (של קרח), שמעשה הרע מתייחס רק להרשע ולא לשכינו; משא"כ לפרש"י שמצד השכינות לקרח „נמשכו עמהם במחלוקתם“, שמרמו שהשכנים נמשכו במחלוקת, עד שנעשית גם מחלוקת השכן, מחלוקת של רבים:

אבל שיטת הבמדבר"ר היא כאופן הג' הנ"ל, ששכינות ה"ז סימן על מהותם של

גם החלק שלצד השכן, דהיינו שזהו כ-אילו גם אבן של השכן היא מנוגעת.

אבל לאופן הג', צריך שכינו של ה-„רשע“ לחלוץ האבנים שבחלק שלו, מפני שהשכינות לרשע מורה על שיי-כותו להרשע, לא מצד השפעת הרשע עליו, אלא זהו סימן שבצד שייכים זל"ז. ולכן בכותל זה שבו נראה הנגע בצד אחר אצל חבריו, ה"ז מורה שגם חלק הכותל שכנגדו השייך לחבריו שייך להנגע (אף שלא נראה בו, ואינו אבן אחת עמו).

ה. ולפי זה יש לבאר גם טעם החי-לוק בין שלשת הדרשות הנ"ל בפרשתנו – התנחומא, במדבר רבה ופרש"י – בפירוש הענין ד„אוי לרשע ואוי לשכי-נו“ בענין הסמיכות דדגל מחנה ראובן לבני קהת:

התנחומא ס"ל כאופן הא', שפעולת השכינות (כאן) היא בעיקר לענין העונש, שהעונש שבא על הרשע נמשך גם על שכינו (ואפילו כשפועל ששכינו ישת-תף³² במעשיו הרעים, ה"ז רק מה ששכי-נו נגרר אחריה, אבל לא שנעשה עי"ז שינוי במהותו של השכן), ולכן מביא רק ש„אבדו עמו במחלוקתו“:

לפרש"י פעולת השכינות אינה רק בנוגע לעונש אלא היא גם פעולה ושינוי בגוף השכן, וזהו שמוסיף רש"י (שלא רק „לקו מהם“, אלא) „שנמשכו עמהם ב-מחלוקתם“³³.

[ויש לומר, שאין כוונת רש"י במ"ש

דשכינות היא רק חיצונית ואינה במהות השכן (משא"כ להרמב"ם, ע"ש בארוכה). אבל להעיר דפרש"י עה"ת הוא (כולל) יינה של תורה, כמאמר אדה"ז (היום יום כט בט), ולכן י"ל דברש"י עה"ת מודגשת יותר השייכות הפנימית דשכינות. (34) ולא כבמדרשים דפ' קרח (הנ"ל הערה 11) „לקו (עמו) ואבדו מן העולם“.

(35) או הול"ל „לפי שנמשכו כו“ וכיו"ב.

(36) אף של' רבים שבפרש"י קאי בפשטות על עדת קרח, „שנמשכו עמהם במחלוקתם“, י"ל, שב-שינוי לשון רש"י מלשון התנחומא („במחלוקתו“, אף שגם שם נזכר לפנ"ז קרח ועדתו) מרומז גם ענין הנ"ל שבפנים.

(*) אבל י"ל כי להתנחומא העיקר בהמחלוקת ה' קרח, ולרש"י – קרח ועדתו.

(32) להעיר שבתנחומא קרח בענין דגל ראובן כותב בתחלת הענין „ונשתתפו עמהם“, ומ"מ בסיום הענין איתא (רק) „לקו עמו ואבדו מן העולם“.

(33) בלקו"ש שבהערה 19 נתבאר (בא"א) כ-פלוגתא רמב"ם ורש"י, דלרש"י (סוכה שם) השייכות

האור יוצא לעולם ושם היו חונים דגל יהודה שהיו בעלי מלוכה בעלי תורה בעלי מצות לכך היו חונים שם משה ואהרן ובניו שהיו בעלי תורה בעלי מצות מכפרים על ישראל בתפלתם ובקרבנם, וע"ז ממשיך, ועליהם נאמר אשר צדיק ואשרי שכנו אלו שבטים שהיו סמוכים למשה ולאהרן כו' היו כולם גדולים בתורה כו', והיינו שמצד מעלתם בעצם של דגל יהודה ושייכותם ל"מזרח", חנו דגל יהודה ברוח מסוגל דמזרח, ולכך (גם) היו חונים שם משה ואהרן ובניו.⁴¹

ו. ע"פ הסברה זו בשיטת רש"י מובן הטעם שרש"י כותב רק, "דגל ראובן" ולא הביא גם שמעון וגד:

כיון שלשיטת רש"י, "אוי לרשע ואוי לשכינו" הוא מצד השפעת הרשע על הנהגת השכן ומהותו, מובן, שאינו דבר השווה בכל, ובמילא (בנדוד) אין לך בו אלא חידושו, שבת ראובן שמפורש בו שנמשך במחלוקת. דכיון שהם היו עיקר הדגל, במילא מובן שהם היו, "סמוכים" ושייכים ביותר (לכני קהת) — קרח: משא"כ על שמעון וגד שאינו מפורש בקרא, אין הכרח לומר⁴² שגם בהם פעלה והשפיעה השכינות שיהיו נמשכים עמהם⁴³; ובראובן גופא מדייק רש"י

השכנים, שבמהותם שייכים זל"ז. וזהו שמדייק בבמדבר, "היו כולם בעלי מחלוקת כו' אף הם היו בעלי מריבה" (ולא, "שנמשכו עמהם במחלוקתם", ככ' פרש"י), והיינו שזוהי תכונתם בעצם, והשכינות רק גלתה והוציאה תכונה זו מן ההעלם אל הפועל. ועד"ז לפנ"ז בצד הטוב אומר שם שה"שכנים (דדגל מחנה יהודה) שהיו סמוכים למשה ולאהרן . . . היו כולם גדולים בתורה" (ולא (רק) "שנעשו גדולים בתורה", כבתנחומא ובפרש"י) — שהשכינות גילתה⁴⁴ שבצדם, "היו כולם (ראויים להיות) גדולים ב' תורה".

ויש לומר שזהו מה שמדייק ב' במדבר שם (בצד הטוב), "אשרי צדיק ואשרי שכנו", לא, "לצדיק . . . לשכנו" כ' בתנחומא (ופרש"י), כי לתנחומא (ופרש"י) האושר (והטוב) שבא לשכנו הוא בא ע"י (מצד) הצדיק והשפעתו, משא"כ ב' במדבר ה"אשרי" הוא על שניהם בשווה, וי"ל שזהו מה שמדייק, ועליהם נאמר⁴⁵ אשרי צדיק ואשרי שכנו".

[ויש להוסיף, שביאור זה בשיטת ה' במדבר, ששכינות היא סימן על השייכות והקשר שביניהם בעצם, מתאים עם כללות תוכן דרשת הבמדבר כאן, ש' מתחיל בהסגולה של המקומות (ד' הרוחות מזרח מערב צפון ודרום⁴⁶) ששם חנו הדגלים⁴⁷, וכלשונו, "מזרח משם

(41) ובפרט שלא מצינו בפירוש בקרא שהיו שייכים למחלוקת, כנ"ל בפנים. וראה מפרשי הבמדבר שם מה שפירשו בזה שבני שמעון וגד היו בעלי מריבה.

(42) ועד"ז י"ל גם בצד הטוב, דאף שמריבה מדה טובה כו' והשכינות פועלת גם באלו החונים עליו (ראה לקמן סעיף א), מ"מ יש מעלה ביהודה

(37) ולכן אינו בסתירה למה שמסיים גם שם "על שהיו שכנים לתורה נעשו כולן בני תורה", כי השכינות גילתה ענינם ותכונתם שלהם.

(38) שקאי לא רק על משה אהרן ובניו.
(39) ולשיטתי אויל (במדבר פ"ב, יוד) בביאור הדגלים ובמקום חנייתם לרוחות. ע"ש באורך.

(40) אלא שבכללות המדרש כאן (וכן במדבר שם פ"ב) מדובר במעלת שבת ראובן ומקום חנייתו.

(*) ואולי י"ל שהוא לפי שגם בהצדיק מדובר בג' — משה אהרן ובניו, כבהדה דפרש"י (אלא

מאתיים וחמשים איש ע"י השכינות ל-
רשע, שנעשו בעלי מחלוקת".

ז. אלא שלכאורה משנת"ל, שלפי
התנחומא ענין השכינות הוא רק פעולה
חיצונית לענין עונש לחוד, צ"ע – שהרי
מפורש בתנחומא שם לענין סמיכות דגל
מחנה יהודה למקום חניית משה ואהרן:
"מכאן אמרו אשרי לצדיק ואשרי לשכי-
נו אלו שלשת השבטים שהיו סמוכים
למשה ואהרן נעשו גדולים בתורה,
יהודה שנאמר⁴⁴ לא יסור . . . ביששכר
כתיב⁴⁵ ומבני יששכר יודעי בינה . . . ומ-
זבולון מושכים בשבט סופר⁴⁶ על שהיו
שכיניו כולם נעשו בני תורה", הרי שה-
שכינות פעלה בהם גופא, ש"נעשו גדו-
לים בתורה . . . בני תורה"?

ויש לומר, שלדעת התנחומא יש חי-
לוק בין שכן טוב לשכן רע, דשכינות
לרע פעולתה רק חיצונית (בנוגע לעונש,
או לכל היותר שהשכן יגרר אחריו),
משא"כ בשכן טוב – ש"מדה טובה
מרובה כו"⁴⁷ – פועלת השכינות גם על
מהותו של השכן, שנשתנה לטוב, ולכן
כותב התנחומא ש"אלו שלשת השבטים
שהיו סמוכים למשה ואהרן נעשו גדולים
בתורה".

ואולי יש לומר, שגם לשיטת רש"י יש
מעלה בשכינות לטוב לגבי שכינות לרע
(דמרוכה מדה טובה כו")⁴⁸, שלכן ה-
שכינות דדגל מחנה יהודה למשה ואהרן

"לקו מהם דתן ואבירם ומאתיים וחמשים
איש", היינו שלא השפיע קרח על כל
השבט אלא על מספר מועט בשבט
ראובן גופא.

ומטעם זה מפרט רש"י "דתן ואבירם
ומאתיים וחמשים איש" ולא כתב סתם
"לכך לקו מהם עם קרח ועדתו" – שיש
לומר, שבזה שצירף "דתן ואבירם"
לה"מאתיים וחמשים איש" בחדא מחתא,
כוונתו להדגיש תוכן וענינה של שכינות
לרשע, שפועלת ומשפיעה על מהותם
של האנשים השכנים אליו, דכשם ש-
פשוט ש"דתן ואבירם" לא רק נגררו
אחרי מחלוקתו של קרח, אלא הם היו
בעלי מחלוקת בטבע⁴⁹, כך נפעל בה-

(ראש הדגל) לגבי החונים עליו, והיו הדיוק והשינוי
בהפסוקים (שהובאו ברש"י) דבנוגע ליהודה הביא
רש"י "יהודה מחוקק" דקאי על כל השבט (כדלקמן
שם): ביששכר מביא רק "ומבני יששכר יודעי בינה
וגו' מאתיים ראשי סנהדראות", שהדיוק "ומבני",
"מאתיים" – היינו שחלק מהשבט היו יודעי בינה,
ראשי סנהדראות, ופשיטא בנוגע לזבולון שמביא
"מושכים בשבט סופר", שנוסף ע"ז שאינו ענין של
כל השבט, רק שיש בני תורה מזבולון (שבזה שווה
ליששכר). הרי גם אופן לימודם הוא רק באופן
ד"שבט סופר", סופרים, ולא ראשי סנהדראות כב-
יששכר.

(43) ראה שמות ב, יג"ד ובפרש"י. שם ה, כ
ובפרש"י. בשלח טז, כ ובפרש"י.

שהעיקר, כמובן, היא השכינות למשה שהי' עוסק
בתורה, שמצד זה נעשו גדולים בתורה". ולהעיר
שבתנחומא באבער ויל"ש כאן מסיים "על שהיו
שכיני תורה נעשו כולם כו'". ועד"ז במדרשים ב'פ'
קרח (הנ"ל הערה 11) "על שהיו סמוכין לתורה כו'".
(**) ובתנחומא מביא לפניו מהכתוב "ראשיהם
מאתיים", ומוסיף (מהכתוב) וכל אחיהם על פיהם"
– "היו מסכימים הלכה על פיהם". וראה גם תנחומא
באבער ויל"ש שם (בשנינו קצת).

(44) ראה פרש"י קרח יו, ג.

(45) ויחי מט, י"ד.

(46) דה"א יב, לב.

(47) שופטים ה, יד.

(48) סוטה יא, א. ויש"נ. רש"י תשא לד, ז. ועוד.

וכפרש"י סוף סוכה לענינו "טוב לצדיק טוב
לשכנו".

(49) ראה לקמן הערה 54.

וי"ל שזהו גם דיוק הלשון בפרש"י
 „טוב לצדיק טוב לשכנו“, ולא „אשרי
 לצדיק ואשרי לשכנו“ (כבתנחומא), כי
 לשון „אשרי“ (מלשון אושר או מלשון⁵⁵
 שבח) יתכן⁵⁶ גם כאשר מקבל השפעת
 שחר על ידי הצדיק או שנשפע מהנהגת
 הצדיק, משא"כ הלשון „טוב“ כולל גם
 הפי' שינוי במהותו וגדרו שנעשה „טוב“.

ח. ויש להוסיף בזה ע"ד הרמז וה-
 דרוש:

השייכות דב' ענינים אלו ד„טוב ל-
 צדיק טוב לשכנו“ ו„אוי לרשע ואוי
 לשכינו“ שבפרשתנו, הוא לא רק מצד
 גדר ענין השכינות, אלא (גם) מצד תוכנם
 וענינם המדובר בהם: הדרך להנצל ולה-
 פטר מלהמשך במחלוקת⁵⁷ („אוי לרשע“),
 הוא ע"י העסק בתורה („טוב לצדיק
 כו"). וכן לאידך, כדי שהעסק בתורה
 יהי' כדבעי, ועד שהעוסקים יהיו „גדו-

ב„אוי לרשע אוי לשכינו“ (שפרש"י היא פעולה
 פנימית, ולהתנחומא – רק פעולה חיצונית בשייכות
 לעונש כו'), אלא גם באופן פעולה הפנימית
 דשכינות לצדיק („טוב לצדיק טוב לשכינו"), שאינו
 דומה הא דמדה טובה מרובה כו' לפי פרש"י (לגבי
 שייכות פנימית ד„אוי לרשע כו") למרובה מדה
 טובה שבתנחומא (לגבי שייכות חיצונית ד„אוי
 לרשע כו").

(55) ראה ת"א ויצא (ל, יג) „תושבחתא“.

(56) אף שאפשר שקאי גם על אושר וטוב של
 עצמו, ע"ד „אשרי האיש“ שבריש ספר תהלים (ראה
 מפרשים שם). וראה ת"א דברים (לג, כט) „אשריך
 ישראל – טובך ישראל“.

(57) וזוהי גם השייכות לענין הנגעים – נגעי
 בתים (כנ"ל בפנים ט"ד) – המקור שבו נאמר „אוי
 לרשע אוי לשכינו“ בהלכה – כי נגעי בתים נאים
 על להירוצות עין (ראה ערכין טז, א. תר"כ מצרע
 יד, לה. תוספתא נגעים פ"ו, ו. רמב"ם סוף הל'
 טומאת צרעת. פרש"י סוף סוכה ה"ל. מפרשי
 המשנה נגעים פ"ב מ"ה) – הפירוד ומחלוקת שבין
 אדם לחבירו.

פעלה לא רק על שבט יהודה ראש
 המחנה – הסמוך לו (ע"ד פעולת בני
 קהת על דגל ראובן לבד כנ"ל), אלא גם
 על יששכר וזבולון החונים על דגל
 מחנה יהודה.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש בה-
 שינוי בפרש"י בהראי' בנוגע ליהודה ש-
 „נעשו גדולים בתורה“ – שמביא פסוק
 מכתובים „שנאמר⁵⁸ יהודה מחוקק⁵¹“,
 דלא כבתנחומא שמביא „לא יסור שבט
 מיהודה ומחוקק מבין רגליו“⁵², הנאמר
 (א) בחומש, (וב) לפני פרשתנו – כי [נוסף
 לכך שפרש"י מביא כתוב שבו מפורש
 שכן הי' בפועל, ולא הכתוב בחומש שבו
 רק הבטחה והברכה ש„לא יסור“ (הרי'
 בהפסוק בחומש לא מפורש שזהו בכל
 שבט יהודה, ד„לא יסור שבט מיהודה
 ומחוקק מבין רגליו“ פירושו שהיו בהם
 „ראשי גליות שבכבל“ ו„נשיאי א"י“⁵³,
 ואילו בפסוק „יהודה מחוקק“ הי' שמו
 של השבט כולו, ומזה מובן שזוהי
 תכונתו של כל שבט יהודה. ולכן שינה
 פרש"י והביא כתוב זה, להדגיש, ששכינות
 פועלת ומשנה מהותו של השכן⁵⁴.

(50) תהלים ס, ט. שם קח, ט.

(51) וכ"ה במדבר פ"ח, תנחומא (ות"ב)
 ויל"ש קרח שם.

(52) פסוק זה הובא גם במדבר פ"ג) ותנחומא
 באבער פרשתנו שם. וביל"ש פרשתנו שם הובאו
 שני הפסוקים.

(53) פרש"י ויחי שם.

(54) וי"ל שפרש"י ההוספה היא לא רק בכמות,
 ששכינות לטוב פועלת על כל השבט (ולא כשכינות
 לרע, שפועלת רק על מספר מועט), אלא גם שינוי
 באיכות: בשכינות לרע („אוי לרשע אוי לשכינו")
 אוי שהיא פעולה פנימית, עיקרה היא בנוגע להנהגת
 השכן, משא"כ בצד הטוב הי' נעשה מהותו וטבעו
 של השכן, ולכן פועל על כל השבט ונקבע כשמו
 של כל השבט.

ועפ"ז ההוספה בפרש"י על התנחומא היא לא רק

כי עסק התורה של צדיק הוא באופן של שלום ואחדות⁶³, ובפרט לימוד ה- תורה לשמה, תורה כמו שהיא קשורה ומחוברת עם נותן התורה⁶⁴, ולכן ע"י השכינות לצדיק ולימוד תורתו, ה"ז פועל שלום ואחדות בכא"א,

ועד שזוכים לשלום האמיתי שיהי' בביאת משיח⁶⁵, שילמד תורה את כל העם כולו⁶⁶ באופן של אחדות, ובאותו הזמן לא יהי' שם כו' ולא קנאה ותח-רות⁶⁷, גם לא קנאה ותחרות דקדושה⁶⁸, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁶⁹.

(משיחות ש"פ במדבר תשל"ה, תשמ"ג,
תשד"מ; ו' תשרי תשכ"ז)

לים בתורה", והיינו שיתאחדו עם ה- תורה, הוא דוקא כאשר מתרחקים מ- מחלוקת עד קצה האחרון.

וי"ל שזוהי ג"כ מטעמי השייכות דפ' במדבר לחג השבועות, ד"ל לעולם קורין פרשת במדבר סיני קודם עצרת⁵⁸, דכמו שבפ' זו מבוארים ב' ענינים הנ"ל, עד"ז הוא בהענין דמ"ת:

מבואר בחז"ל בנוגע למ"ת "כל התו-רה ניתנה לעשות שלום בעולם"⁵⁹, והיינו לפעול שלום ואחדות במקום שאפשר להיות מחלוקת ופירוד; ולאידך, הסיבה לנתינת התורה היא כמ"ש⁶⁰ "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שהי' בר"ח סיון), ו-ארז"ל⁶¹ דכאן "השוו לב אחד", ועי"ז נעשו ישראל ראויים לקבלת התורה, וכמפורש בחז"ל⁶² "בזמן שבאו לסיני חנו חנ"י אחת ויחן כו' אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חנ"י אחת, הרי השעה ש-אתן להם את תורת".

ושניהם ביחד, ביטול המחלוקת ו-הגדלות בתורה, באים ע"י שכינות ל-צדיק, "טוב לצדיק טוב לשכיניו",

(63) וראה לקו"ש חכ"א שם (ע' 112 ואילך).
(64) ע"ד שנאמר בדוד שהי' מחבר תורה שלמעלה בקוב"ה (ס' הבהיר סנ"ח (סקצ"ו) [ושם, "כי כל שעה שאדם לומד תורה לשמה התורה של מעלה מתחברת להקב"ה", הובא בלקו"ת שלח נא, א. סה"מ תשי"ה ע' 123. ובכ"מ. וכי' בוח"ג רכב, ב. וועד], וזוהו שאומרים זה על דוד במיוחד מובן שהו"ע נעלה ביותר. וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' קנה"ו. ושי"י.

(65) וראה גם ד"א זוטא שם (ועד"ז בויק"ר שם ספ"ט) שבשעה שמלך המשיח נגלה לישראל אינו פותח אלא בשלום.

(66) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יו, א"ב. וראה שער האמונה פנ"י.

(67) רמב"ם סוף הל' מלכים.

(68) ראה "הדרן" על הרמב"ם בסה"ש תשמ"ט ח"א ע' 154 ובהערות שם.

(69) ישע"י יא, ט. רמב"ם שם.

(58) שו"ע (וכ"ה בטור) א"ח סתכ"ח ס"ד. ועד"ז ברמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב: המנהג הפשוט שיהו קוראין כו'.

(59) ל' הרמב"ם סוף הל' חנוכה.

(60) יתרו יט, ב.

(61) מכילתא עה"פ. וראה גם רש"י עה"פ. מקומות שבהערה הבאה. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א שיחה א' ו' לפ' יתרו.

(62) דרך ארץ זוטא פרק השלום. וראה גם ויק"ר פ"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר כ. תנחומא (באבער) יתרו ט. ועוד.

חג השבועות

שרמז כולו למעשה מרכבה לכך מפטי-
רין ג"כ במעשה מרכבה שהוא מעין ה-
מאורע". ומפורש ברד"ק ליחזקאל¹⁴
בשם רז"ל¹⁵, "כי ישראל ביום מתן תורה
ראו המרכבה כמו שראה אותה יחזקאל
עד שאמרו כי קטנה שבנשיהם גדולה
היא כיחזקאל¹⁶ בן בוזי¹⁷."

ולכאורה טעם זה (על הפטרת מרכבת
יחזקאל) דורש ביאור: זה שהפטרה צ"ל
"מעין המאורע"¹⁸ פירושו הפשוט הוא
שבהפטרה מדובר (לא אודות ענין צדדי
מאורע. ובנדר"ד, ראיית המרכבה שבמ"ת
אינו, לכאורה, מגוף ועצם הענין דמ"ת –
שהוא התגלות השם לכל ישראל ונתינת
התורה לבני ישראל:

ועפ"ז מתאים יותר לכאורה, דל-
קריאת פרשת מ"ת ביום א' ("שהוא
ענינו של יום שבו נתנה התורה"¹⁹),
יפטירו בחבקוק²⁰, "שמדבר²¹ במתן תו-

א. כתב הרמב"ם: "מנהג פשוט
שקורים ביום טוב הראשון (של עצרת)
בחודש השלישי ומפטירין במרכבה"²²
(ומקורו בברייתא דמגילה, כמ"ש בכסף
משנה). וכן נפסק להלכה בטור ושו"ע²³.

ובטעם הדבר שמפטירין במרכבה ד-
יחזקאל כ' רש"י²⁴ (והובא בשו"ע אדמו"ר
הזקן)²⁵, על שם שנגלה²⁶ בסני ברבוא
רבבות²⁷ אלפי שנא²⁸. ובאריכות יותר
מבואר בלבושי²⁹ – "מפטירין במרכבה
דיחזקאל משום שבאותו היום באותו ה-
מעמד הנבחר השיגו כולם למעלת הנבו-
אה, וכולם קטניהם וגדוליהם שמעו אנכי
ולא יהי' לך מפי הגבורה³⁰ ובלי ספק
שכולם השיגו באותו מעמד מעשה מרכ-
בה בכל מה שהשיג יחזקאל כענין ש-
נאמר³¹ וכל העם רואים את הקולות

(1) הל' תפלה פ"ג ה"ט.

(2) יתרו יט, א ואילך.

(3) יחזקאל ס"א.

(4) לא, א.

(5) או"ח ס"י תצד.

(6) מגילה שם ד"ה במרכבה.

(7) או"ח שם ס"ד.

(8) בשו"ע אדה"ז מוסיף, "שנגלה) הקב"ה".
וברש"י כ"י (הובא בדק"ם מגילה שם) "בעצרת על
הר סיני".

(9) בב"ח לפרש"י הגי', "ברכב רבותים", ע"ד ל'
הכתוב (תהלים סח, יח). וכ"ה ברש"י שבר"ף
(וברש"י כ"י הנ"ל, "רבוה רבותים"). ובשו"ע אדה"ז
הוא כברש"י לפנינו.

(10) בר"ן מגילה שם "לפי שירד הקב"ה על הר
סיני בהוד מרכבתו".

(11) או"ח שם ס"א.

(12) יתרו כ, ב"ג. מכות כד, רע"א. הוריות ח,
סע"א.

(13) יתרו כ, טו.

(14) א, כה.

(15) ראה תנחומא צו יב. פסיקתא דר"ב פ"י יב
(בחודש השלישי). פסיקתא רבתי פ"י כא (עשה"ד).

(16) וראה לקמן סוסי"ג.

(17) ולהעיר מזה יתרו (לו, סע"ד ואילך)
דראיית יחזקאל היתה בחג השבועות ביום מ"ת.
וראה ברכי יוסף ומחזיק ברכה (להחיד"א) או"ח
סתר"ד אות ג. נצוצי זהר (מרגליות) לז"ח שם אות
יח.

(18) ל' רש"י מגילה ל, ב ד"ה הא כדאינא.

(19) ל' אדה"ז בשו"ע שם ס"ד.

(20) ב, כ ואילך. – ראה מגילה לא, א דעת
הת"ק, "בעצרת שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק".
והאידינא – ה"ז הקריאה וההפטרה דיום ב' כפי
שמסיק בגמ'.

(21) ל' רש"י מגילה שם.